

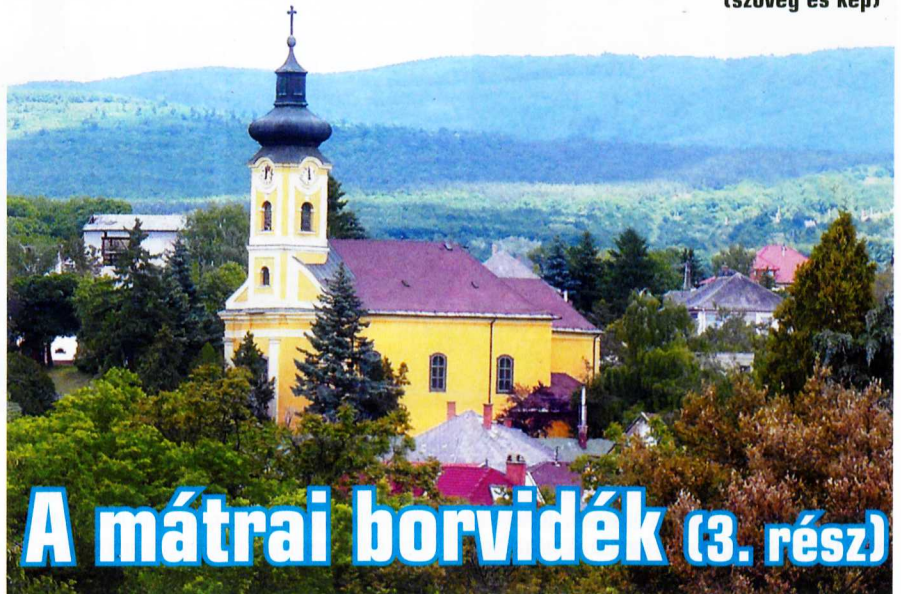
Hazánk 22 borvidéke közül legnagyobb területű a kunsági, utána következik a mátrai a maga 32 ezer hektáros területével, amivel a legnagyobb hegyvidéki borvidéknek számít. A mátrai borvidék a Mátra-hegység déli lábánál, a Tarna és a Zagyva folyók által határolt, mintegy 15–20 kilométer széles sávban terül el.

AHOL A NAP ÉS A HEGY ÖSSZEÉR

A mátrai borvidék mérsékelt kontinentális klímájú, ami annak köszönhető, hogy a napsütötte déli lankákat a Mátra magas csúcsai védik az északról beáramló hidegtől, ezért találó az a mondás, hogy ez az a hely „Ahol a Nap és a hegy összeér”.

A borvidék központja Gyöngyös, ahol már a honfoglalás előtti népek is foglalkoztak szőlőműveléssel és borkészítéssel. Szent István király idejében nagy hagyománya volt itt a szőlőtermesztésnek, a nagyobb arányú szőlőtelepítés azonban csak a 13. században indult meg. A település a 14. századtól bekapcsolódott az északkelet irányú borkeres-

Gyöngyöstarján látképe

POLGÁR ZOLTÁN
(szöveg és kép)

A mátrai borvidék (3. rész)

Gyöngyössolymos temploma

komoly szerepet játszik, nem véletlenül látható a város címerében szőlőfürt. A mátrai borvidék virtuálisan két részre oszlik. A Mátrába vezető műút jobb oldalán a borvidék keleti területe fekszik, míg a bal oldalon a nyugati rész terül el.

ELŐKERÜL ABA SÁMUEL SÍRJA

A Magyar Turista májusi számában a borvidék keleti felén található hegyközségeket látogattuk meg, ahová most röviden visszatérünk. Ennek oka, hogy a keleti rész központjának számító Abasáron Aba Sámuelhez köthető leleteket találtak. Az ásások során kiderült, hogy korábban a királyi palotaként számon tartott maradványok valójában az Aba Sámuel által alapított bencés monostor templomához tartoznak, ami az Árpád-kor egyik legnagyobb kiterjedésű épületgyűjtése volt.

Az egykori templomból az Aba-család címerével díszített, 13. századi faragott kőlap került elő a földből, ez alatt húzódik a 11. századbéli szint, ahol minden bizonnyal meglik Aba Sámuel nyughelyét. Az ásásoknak nem csak ez az egyetlen célja: szeptemberben a Budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus megnyitására romkertet alakítanak ki, hogy az

érdeklődők megtekinthessék, megismerhessék a bencés monostor történetét.

A rövid kitérő után térjünk vissza a mátrai borvidékhez. A Magyar Turista júniusi számában a keleti és a nyugati borvidéki részt elválasztó Farkasmályi pincesorot látogattuk meg, ahonnan a műutat keresztezve átbaloghatunk a nyugati részen lévő Gyöngyössolymosra, de persze a Gyöngyösről sűrűn közlekedő buszjáratokkal is érkezhünk.

GYÖNGYÖSSOLYMOS A SOLYMOSY-CSALÁDRÓL KAPTA A NEVÉT

A falu kedvező földrajzi adottságainak köszönhetően a késő bronzkor óta lakott település. Neve először 1212-ben bukkant fel, amikor II. Endre király adománylevelében a Solymosy Szentisir őrei elnevezésű szerzetesrendnek birtokot adományozott. A község első

Gyöngyöstarján, a Haller-pince

kedésbe, ami jelentős bevételt jelentett Gyöngyösnek. Az 1334-es esztendő fontos pont a település életében, mert ekkor kapta meg a mezővárosi címet Károly Róbert királytól.

Innen a város fejlődése töretlen, amit még a török uralom sem tört meg. A török kor gazdagsága egyrészt annak volt köszönhető, hogy Gyöngyös szultáni khászbirtok volt, másrészt az itt folyó szőlő- és bortermelésnek. Ebben a törökök is részt vettek, ekkor terjedt el a törökök által behozott kékszőlő. A török kivevése után Gyöngyösön továbbra is meghatározó maradt a szőlő- és bortermelés.

Sajnos az 1880-as években a Mátraalján is megjelent a filoxéra, szerencsére a gyöngyösi Hanák Kolos vezetésével országosan élen jártak a vész leküzdésében. Hanák Kolos nemcsak a filoxéra elleni harcban jeleskedett, hanem megindította a mátrai turizmust is.

A két világháború borzalmi után napjainkban Gyöngyös városa a szőlő és a borkultúra népszerűsítésében

Gyöngyöstarján, a Falumúzeum

Gyöngyöstarján, a Falumúzeum udvara

Gyöngyöspata lát képe

birtokosai az Aba nemzetbeli Solymosyak voltak, ők adták a falu nevét is.

A szőlőművelés már az 1300-as évektől jelentős szerepet játszott a település életében, ugyanis ez volt a lakosság megélhetési forrása. A mátrai bortvidékhez tartozó település határában ma is több mint 600 hektár szőlőültetvényt találunk.

Gyöngyössolymos nemcsak szőlőtermesztéséről híres, hanem látnivalóiról is. Ezek közül kiemelkedik a római katolikus templom, melyet a 14. században építtettek a Solymosy-család. A Szent Miklós püspökről elnevezett templom a török időkben a torony kivételével elpusztult. Az 1700-as években barokk stílusban építették újjá. A templom kimagasló értéke a terméskőből készült gótikus torony, amelyen ma is látható a Solymosy-család lefelé fordított címerpajzsa, mintegy jelképezve a család kihalását.

A falu déli részén, a Nagy-patak közelében egy kis, kápolnaszerű építményben áll Nepomuki Szent János szobra, amit a 18. század végén a falu földesura, gróf Eszterházy Károly egri püspök emeltetett. A településen átfolyik a Mátra egyik legbővizűbb patakja, a Nagy-patak, egykor a lisztelő és szotóverő malmok egész sorát hajtotta. A hajdani vízimalmok közül már csak a középkori alapokra épült Pincés-malom látható.

GYÖNGYÖSTARJÁN NEVEZETESSÉGE: A HALLER-PINCE

Gyöngyössolymos látnivalóinak megtekintése után érdemes visszamennünk Gyöngyösre,

Nagyréde, a pincesor

Gyöngyöspata, a Nepomuki Szent János-szobor

ugyanis jelzett turistaúton mintegy 15 kilométert kellene gyalogolni, hogy a következő felkeresendő helyünkre, Gyöngyöstarjánba érjünk. Gyöngyösről busszal rövid idő alatt a faluba érünk, melynek első írásos említése 1276-ból való, ekkor az Aba nemzetségből származó Tarjániak tulajdonában volt a település.

Gyöngyöstarján lakóinak megélhetésében már a középkorban is jelentős szerepet játszott a szőlőtermesztés és a borkészítés. A török hódoltság alatt nemcsak Gyöngyösön virágzott a szőlő- és borkultúra, hanem Gyöngyöstarjában is, ekkor került ide a kádarka, ami az 1700-as években a környék fő fajtájává vált. A tájék mikroklímája kedvez a szőlőültetvényeknek, a 470 hektáros szőlőterületen bőséges és jó minőségű termést szüretelnek.

Gyöngyöstarján büszkesége az a borospince, amit 1736–1746. között Haller Sámuel tábornok francia hadifoglyokkal vájatott. Az eredeti Haller-pince 271 méter hosszú volt, a bővítések következtében manapság háromszintes pincerendszert alkot. Legmélyebben a Haller-pince található, melynek hossza az idők folyamán 570 méterre nőtt, ezáltal Közép-Európa leghosszabb egyenes ágú pincéje. Százhetven 50–100 hektoliteres fahordó áll benne. Felette az Adorján-pince húzódik, nevét borkereskedő tulajdonosáról kapta. A pincekomplexum jelentős szerepet játszik a falu borászati és turisztikai életében. Gyöngyöstarján központjának közelében, egy hosszan elnyúló

szűk völgyben többszintes pincesor alakult ki, ami a borturizmus kiváló helyszíne lehet.

KASTÉLYOK GYÖNGYÖSTARJÁN KÖZELÉBÉN

Gyöngyöstarján közelében két kastélyt is felkereshetünk. A Fajzapusztai kúriához és parkhoz a faluból a zöld háromszög turistajelzésen indulunk, majd balra tartunk a zöld+ jelzésen, és másfél óra alatt érünk a helyszínre. A 12 szobás, műemlék jellegű kúriát 1773-ban Almásy Pál építtette, köré pedig angolparkot telepített. A kúriát ölelő park helyi védeltségű természetvédelmi terü-

Gyöngyöspata temploma

let. Csak részben látogatható, mert magántulajdonban van.

A Sósi-réti Borhy-vadászkastélyhoz Gyöngyöstarjából szintén a zöld háromszög jelzésen indulunk, de most jobbra fordulunk a zöld+ jelzésre. Így a faluból egy óra gyaloglás után érünk az 1928-ban készült épülethez. A vadászkastélyt ölelő parkot francia parkok mintájára telepítették, míg a távolabbi erdőt angol mintára parkosították. Láthatunk itt 150–200 éves kocsánytalan tölgyeket, erdei- és feketefenyőket valamint számos egyéb örökzöld és lombhullató fa-, illetve cserjefélélt.

Gyöngyöspata, a Nándi vendégház

A négy hektáros park 1978-tól helyi védettséget élvez.

GYÖNGYÖSPATA KIMAGASLÓ ÉRTÉKE A JESSE-OLTÁR

Gyöngyöstarjából a szomszédos Gyöngyöspatára megyünk, ami egykor az Aba nemzetség szállásterülete volt. Nevét Pata vezérről kapta, akinek vára a 10. század második felében épült a Vár-hegyen, de az 1200-as években elpusztult. A falu felett emelkedő 260 méter magas hegyen ma csak egy nemzetiszínű zászló emlékeztet az egykori erősségre. Gyöngyöspata első írásos emléke 1234-ből származik. Az 1400-as évek közepén már mezőváros, ezt Mátyás király okleveléből tudjuk.

Gyöngyöspata, a pincesor

A városka legnevezetesebb műemléke a Kisboldogasszony római katolikus templom, melyet a 11. században építettek, majd az elpusztult templom helyébe az 1300-as évek közepén újat emeltek. Legnagyobb értéke a Jesse-oltár, amely Jézus családfáját mutatja be. A 17. században készült, nyolc méter magas, sokalakos oltár valószínűleg dél-lengyelországi mesterek remekműve – egyedülálló műemlék.

Ha Gyöngyöspatán járunk, feltétlenül keressük fel a Nándi vendégházat, ami a Mátra egyik legrégebbi, több mint 400 éves pincéje felett lévő hangulatos szálláshely. Előzetes bejelentkezéssel látogatható a pince, ahol borkóstolásra is lehetőség nyílik. A zamatos borokhoz jól passzol a ház specialitása, a füstölt csülök vörös babbal és a patai béles.

Gyöngyöspatán négy pincerendszer alakult ki: a Vári pincék, a Pipis-hegyi pincék, a Kecsekői pincék és az Alsószögi pincék, amik

Nagyréde látképe

szervesen kapcsolódnak a település szerkezetéhez.

NAGYRÉDÉN TALÁLHATÓ EURÓPA LEGNAGYOBB ÖSSZEFÜGGŐ SZŐLŐÜLTETVÉNYE

Gyöngyöspatáról visszatérünk Gyöngyösre, hogy onnan negyedórás buszozással Nagyrédere menjünk. A helyet már az avarok is lakták, amin nem lehet csodálkozni, mert a település környezete és klímája ideális életteret biztosított a régi korok embereinek.

Akárcsak a környező falvakat, Nagyrédét is az Aba-család birtokolta az Árpád-korban. A település nevét birtokosáról, az Aba nemzetséghez tartozó Rédey-családról kapta. Első említése 1275-ből származik, az oklevélben villa Rede Inferior (Alsóréde) néven említik. Az 1600-as évektől a Rákócziaknak is voltak itt birtokai.

A falu életét mindig meghatározta a szőlőtermelés, a napsütötte lankákon Európa legnagyobb összefüggő szőlőültetvénye található. Közel ezer hektáron termelik a legnemesebb fajta szőlőket, amikből a gazdák csúcsminőségű borokat állítanak elő, a festői pincesoron tárolt finom nedűkből szívesen kínálják a vendégeket.

Kevesen tudják, hogy Nagyrédén a szőlőn kívül sok más ízletes gyümölcs is terem, így például málna, szamóca, hamvas szeder, barack és pirosposzsgás alma. A fentiek ismeretében elmondható, hogy Nagyréde a szőlők és a gyümölcsök edenkertje.

A település nemcsak a szőlőültetvényekben bővelkedik, hanem látnivalókban is. A Szőlőskert Rt. Bormúzeumában a nagyrédei szőlő- és bortermelés történetét ismerhetjük meg. Emellett a szőlőtermesztés és a feldolgozás hagyományos eszközeit, így például dézsát, faprést, darálót, gyöngyösi kapát és rézpermetezőt is láthatunk.

Nagyréde, a Zsellérház

Nagyréde, a Szőlőprés-szobor

A Bormúzeummal átellenben találjuk a Mátrai borboltot, ahol igen kedvező áron juthatunk hozzá a legkiválóbb helyi borokhoz.

Nagyréde központjában látható a Zsellérház, amely magán viseli a térség jellegzetes építészeti vonásait. Az 1800-as évek elején épült házban a zsellérek mindennapjait ismerhetjük meg, valamint a hagyományos gazdálkodás eszközeit láthatjuk. A Zsellérház közelében díszleg a Pávás-díszkút és a Szőlőprés-szoboralkotás, ez utóbbi a település és a szőlőművelés kapcsolatát szimbolizálja.

A Zsellérháztól rövid sétával érhető el az Új-hegyi történelmi pincesor. A faluban található a műemlék Fáy-kúria és a Brezovay-kastély, az előbbi könyvtárnak, az utóbbi óvodának ad otthont napjainkban. A település központjában áll a török időkben épített Szent Imre római katolikus templom, mai formáját az 1870-es években kapta. A parókia kertjében, a Rédei-Nagy-patak mellett látható az 1807-ben emelt Nepomuki Szent János-szobor. Az érdekességek közé tartozik még a Valiskó kecskefarm és a struccfarm.

Nagyrédét érdemes november első szombatján felkeresni, ekkor tartják az Újbor ünnept. A hangulatos pincesoron sétálva megkóstolhatjuk a finom borokat, magunkba szívhatjuk a friss levegőt és gyönyörködhetünk a Mátra vonulatának panorámájában. A jó borok mellé ízletes ételeket kóstolhatunk, így például a régi receptek alapján készült babgulyást és kemenccs lángost. A zamatos borok mellé jól illenek a Valiskó kecskefarm finom, ízesített kecskesajtjai. Aki részt vesz az őszi eseményen, felejthetetlen élménnyel gazdagodik.

Nagyréde, a Fáy-kúria